

ראינו קבוצות של חיילים בריטיים. אישי איש ותמקלעו למותני...
 הוועדה שמעה עדויות. הערכים, שהחיימו את הוועדה, איפשרו ליהודים להשיג מיע את טענותיהם בצורה יעילה. הוועדה סירה ברחבי הארץ. במקומות רבים הפגינו הערבים לנגד עיניה. ג'מאל חוסייני אמר, כי "השקט הוא רק פתיחה למרד ערבי גדול" ואפילו גראנאדוס, שגילה נטייה ברורה לצד היהודי, כתב: "אני אפטר את העולם מן החביעה שפלטטינה היתה ארץ ערבית. המיושבת מימים קדומים על ידי רוב ערבי, בעלת תרבות ערבי-יהודית, אשר לפי טענת הערבים, היא יהודים לא היו בה אלא פולשים וגוכי רים..."

כאשר ניסו חברי הוועדה לברר מה יהיה מעמדם של העולים היהודיים, אם תהיה מדינה ערבית, השיב חמיד פרנאיה, שרהחוק של לבנון: "כל היהודים שנכנסו לארץ-ישראל, מאז הצהרת בלפור, כלור מר משנת 1917, דינם כדיון עולים בלתי חוקיים... הדברים בהחילו והדהימו את חברי הוועדה, והתגובה היתה: "...כמה עבריים, שפסחו על שתי הסעיפים, קיבלו עכשיו דחיפה נוספת לתמוך בהקמת מדינה יהודית, ולוא רק משום הדאגה לגורל המיעוט היהודי בפלסטטינה..."

גראנאדוס משיך ומספר איך ירדו חב"י והוועדה לים-המלח, ואו: "מחזה מפתיע של עמים. נוהה במידור. התקרבו שמה — עשב ירוק, בתים... בית-הערבה הוא קיבוץ שבו הוכיחו חלוצים יהודיים צעירי דים, שאפילו האדמה המורעלת הוה של איזור ים-המלח, אם יקדיש לה אדם את ביתו ועמלו..." והמסקנה שלו: "אך אם בתקופתנו הקרבו מיליוני בני-אדם את עצמם במלחמה נגד מישטרים מפגרים ומשעבדים ובתיקוה לעתיד יותר מאושר, הרי כיברת-ארץ אינה שקולה כנגד החשיבות החיונית של תנועה חברתית כבירה. אם תוכתר תנועה זו בהצלחה, תצמח ממנה ברכה לכל העמים המפגרים — יותר ממחצית האנושות — ובתוכם לי עמים הערביים עצמם..."

אוניה ושמה

"אכסודוס 1947"

עם התקרב הדיונים של ועדת-אונסקופ אל סיומם, שלפה ההגנה את הטוב שי בקלפיה. מול חופי הארץ הופיעה ספינת מעפילים בשם "אכסודוס" — יציאת אירופה 1947.

היתה זו ספינת-נהר רעועה, שבימיה הטובים במישרץ ציפיק בארצות-הברית מותר היה להעלות על סיפונה 700 איש. עכשיו נדחסו בה 4500 איש, הגדולה בי אוניות המעפילים שחתרו ארצה.

הספינה נלכדה אחרי מאבק עז. המעפילי לים ידו מטר של תפוחי-אדמה וקופסות שימורים. והבריטים השתמשו בפצצות גז, ואפילו במקלעים. במהלך הקרב נהרגו שלושה יהודים, ונפצעו 100 מהם. הנגיחות של המשחתות הבריטיות קרעו את דפנות העץ, ומים תחלו חודרים אל התאים. רבי-החובל יצחק ("אייק") אהרוני ביק, שנראה כמו ילד מתגבר, הודיע על כניעה בטרם טביעה. הקרב נפסק, והספינה נהגרה לנמל חיפה.

בפרק זה התעלה הבמאי מיכאל לבי טוב בפעולת-ההקולנועיים שלו. הוא הצליח ביצירת אווירה קולנועית מעולה. הוא הביא פעולות-הקולנוע של שחפים, צווי חות של תיגון ועוד. הוא ואיש-הקולנוע משה אלונגי, הביאו את היים הווימן ו גרינוואלד, ממינהלת רשות-השידור, שי הוקלטו כאשר הם צועקים: "ואסר! ואסר!" (מים, מים). אבל כל בליל-ההקולנוע הזה צומא בעינינו, ראינו חלשה, באחת משכיבות פסיקה. הצופים בטרם אינם שומי עינם זאת באופן ישיר, אלא בתת-ההכרה שלהם. כך השיג לבי-טוב איכות של סרטי קולנוע.

הפגנת אכסודוס זכתה בביקור רחב ביותר בכלי-התיקשורת. כל יומני-הקולנוע הקרינו את הדיווחים מלילות הספינה ומפעיליה. יגאל לוסין: "זה היה סיר פור-חדשות בינלאומי. הסיפור הגדול מכל סיפורי ספינות-המעפילים. שרהחוק הבריטי, ארנסט בוויין, משם החליט לסייע להגנה ולהחריף את המצב. הוא הפך את אכסודוס לידיעה עיתונאית עוד יותר לזה ש"...

על תרומתו זו של בוויין כתב כריסטופר טיקס הבריטי: "יציאת אירופה 1947 היתה בהן הגדולות שבהצלחות העמלול שזכתה בהן הציגות שלפני הקמתה של מדינת-ישראל בזמן מן הזמנים. הדבר היה לאגדה. לאחר זמן זכו בפופולאריות עצומה ספר, ואחר-כך סרטי-קולנוע, על

שרת ווייצמן בעצרת האו"ם
 ללכת לבית-השימוש או ללכת הביתה

שני הסמלים הבריטיים התלווים
 "אחד מפשעים המהועבים ביותר..."

חשבתי בלבי: במי הם נלחמים? ילדים ונוער היו למעלה. צעירים ומבוגרים היו למטה.

התחילו לנגח אותנו. משני הצדדים. שתי אוניות עם הקצוות שלהן, מצד אחד ומצד שני... וזה הפחד מאוד, ואני חשבתי שהאוניה מתחילה לטבוע... הם זרקו פצצות של גזא מדמיע. העיניים התחילו נורא לצרוב... ממש פחדתי שהאוניה עלולה לטבוע ושלא נגיע לארץ-ישראל... ראיתי פצועים, שכבו, דם...

פיתאום נהיה שקט. אנשים התחילו להתנועע ביתר חופשיות. עליתי למעלה, על הסיפון, וראיתי הרבה חיילים אנגליים. הם היו כבר בלי קסדות... את הר אוניה קשרו לאוניה אחרת, והתחילו לגרור אותה... רואים את הכרמל, ואת הר בתים בתוך ההר — מאוד יפה...

ירדנו מהאוניה לחוף, היו איזה אהלים שם. האנשים עברו דרך האהלים, ובדקו אותנו בגסות... עשו גם די-דייטי, העביר ראונו לאוניות.

נכנסתי לאוניה, אוניית-המשא אפיר רייב... התנאים באוניה הזאת היו פיל אלף יותר גרועים. לא היו די מיישתייה... התרחצנו במיים, כיבסנו את הבגדים במיים, בתי השימוש היו פתוחים. היו על הסיפון אולי ארבעה בתי-שימוש בשביל 1500 איש... ביום הראשון הכרזנו על שביתת-רעב, וזרקנו את כל האוכל לי... אחרי כמה ימים נעצרה האוניה, וראינו מרחוק חוף, לא ידענו איזה חוף... במשך הזמן נודע לנו שזהו חוף בצרפת. זאת אומרת מאיפה שיצאנו, לשם מביאים אותנו..."

תליית הסרג'נטים

ממשלת-המנדט המתינה עד לצאת הוועדה מן הארץ, כדי לתלות את אבשלום חביב, מאיר נקר ויעקוב וייס, אנשי אצ"ל ששפטו למות על חלקם בפריצה לכלא-עכו.

שני שוטרים בריטיים נחטפו ונלקחו לידה ליד רמת-גן. ההגנה פנתה בקול-קורא לשחרר את בני-הערובה, הם שוחררו. אחרי עוד כמה נסיונות-נפל הצליחו אנשי אצ"ל לחפוס שני סמלים בריטיים צעירים, בני 20, קליפורד מרטין ומרווין פייס. חטיבה בריטית שמה מצור על נת-ניה. הימים היו ימי אכסודוס, והקהל לא שיתף פעולה עם הבריטים.

ב-29 ביולי נתלו שלושת הנידונים למות. כל אחד מהם הלך אל תא-הגרום ושירת התיקוה על שפתיו. למחרת היום נמצאו שני הסרג'נטים, בני הערובה, תלויים בחורשת-אקליפטוס. המעשה הר-עיש את הציבור. ההגנה הודיעה כי "הפור-שים ביצעו את אחד מפשעיהם המתועבים ביותר". שנים מאוחר יותר טען מנחם בגין, בספרו המודד: "אין ספק שאילו היינו משחררים את הסרג'נטים, היו הבריטים מקימים לנו שדרות של תליות, והיו שולטים בארצנו עד היום הזה..."

30 ביולי, למחרת תליית הסרג'נטים, השתוללו שוטרים וחיילים בריטיים ברחובות תל-אביב. הם הסתערו על חנויות והיכו כל מי שהזדמן בדרכם. הקהל ברח מהרחובות בבהלה. מכונניות משריית בעובי בריטיות נורו יריות בלא הבחנה בעובי רים ושבים. חמישה אנשים נהרגו ו-26 נפצעו.

נעמרה באה החלטת ועדת-אונסקופ, שהחליטה לחסל את המנדט הבריטי כי להעניק עצמאות לארץ. היא קבעה כי הפיתרון המציאותי ביותר הוא לחלק את הארץ לשתי מדינות נפרדות. ולהעניק לירושלים מעמד של עיר-פרוות בינלאומי. הערבים דחו את ההצעה. היהודים היו מאופקים. בשלב זה נעשה נסיון אחרון להגיע לפשרה עם הערבים, על יסוד דו"ח הוועדה.

דויד הורוביץ ואבא אבן נפגשו עם מזכיר הליגה הערבית, עזאם באשה, והציעו תוכנית לשיתוף-פעולה. שתיביא רוחה לכל הערבים והסכם ביטחוני עם ערובות. תשובת עזאם באשה, לדברי הורוביץ: "העולם הערבי איננו נתון במצב-ירוח פשרני כל עיקר. יתכן שהתוכנית האמורה היא הגיונית, אך גורלם של עמים אינו נתון בנגין רציונלי. עמים אינם מותי רים. בדברי שלום ופשרה לא תשיגו דבר. יוכלים אחם להשיג אולי משהו, אך ורק בכוח גישקם. אנו ננסה לאגר אתכם. איננו בטוח בצלילת בכך, אך ננסה. הצלחנו לגרש את הצלבנים. מצד שני איבדנו את ספרד ואת פרס. ייתכן שי נאבד את פלסטין. אולם השעה מאוחרת

ניה. ואני רואה שם קומות על קומות. דרגשים. שלוש קומות... עליתי לאוניה, ירדתי במדרגות, למטה... למולי הייתי ליד החלון, וראיתי את הר אנשים מגיעים... זה נמשך כחמש שעות. האוניה התמלאה לגמרי, והיה לי מקום — אני חושבת 40 ס"מ — אבל כאשר התחילה לזוז, היתה הקלה... האוניה וזה באיטיות רבה, ויצאה לירחב הים. ואיך שהיא יצאה, אני הייתי ליד החלון, וראיתי מייד, לא רחוק מאיתי, נו, אוניה בריטית, שכבר ליוותה אותנו... בתוך האוניה שכבתי ליד אנשים זרים. לא היה נעים. היה גם דחוס. החיים בתוך האוניה היו קשים, כי לא היה אוויר. לא היה אוויר לנשימה... האירגון היה למופת. למשל: האוכל. התארגנו קבוצות של 30 איש, ואחד היה מביא מרק בדלי, והיו מחלקים את האור כל ליד המקומות שבהם שכבו האנשים... האויר היה מאוד דחוס, ולא היה אוויר לנשימה... מה שהיה נעים מאוד זה שכל הזמן היה רמקול, והשמיעו מוסיקה. מוסיקה ארצי-ישראלית. וזה היה נעים מאוד. גם דיברו אלינו בכמה שפות, וסיפרו לנו מה שקורה באוניה... זה היה לפנות-בוקר, שמענו ברמקול בקוליות, אני חושבת שזה היה באנג'לית, אולי גם באידיש, אני לא בטוחה — או בעברית. שאנחנו הפרנו את החור קים, שאנחנו בלתי-לגאליים, ואנחנו צריכים לחזור, ולא להיכנס לארץ-ישראל... ותיכף התחלה מהומה. רצתי למעלה, במדרגות, ועמדתי, היתה אור חזק מאוד, על האוניה, ומסביב היו איזה שמונה אנשי יות... הם האירו עלינו, וראינו שעל הר אוניות עמדו חיילים עם קסדות ועם נשק, עם מקלות, וזה הפחיד..."

נרשא זה, שהמתואר בהם אינו דומה ל-עובדות יותר מאשר המתואר באיליאדה של הומרוס לעובדות של מצויר-טריויה. כאשר קרו דברים אלה, עוררו אהדה כל-לית ונטולת-ביקורת כלפי הציגונות, והוליר דו מושג מעוות על האכזריות הבריטית. אכן, בוויין נפל בפח יקוש..."

לוסין: "מצאנו קטעים המדווחים על פרשת אכסודוס כימעט בכל ארכיוני-הסרטיים בעולם. איתרנו את יומני אכסודוס, קטע אחר קטע, ומבחינה זו אין ספק כי אכסודוס מתועדת לחלוטין. עד שנתן לנו שות על מסעה, ועל מסע מעפיליה לארץ ובחורה, סרט באורך מלא..."

מונולוג של מעפילה

אחת ממעפילות אכסודוס היתה גיטה בכנר, המביאה בפרק זה מעט מחוויותיה בפרשה היסטורית זאת.

להן פירוט רחב יותר של ערדי תה:

באתי למינכן כדי לעלות ארצה, ולא להישאר בשום פנים ואופן בגרמניה. הייתי ליד מינכן באיזה מחנה, ושם חיכיתי לעליה. בערך שנה הייתי במחנה... אחרי שידולים רבים החליטו שאותי, אחי וגיסתי ישלחו באוניה שמתרכזים בה הרבה עולים. שלחו אותנו לצרפת, ברכי בת, וכאשר הגענו למחנה ליד מרסיי, התרכזו שם הרבה אנשים... העמיסו אותנו על משאיות, ונסענו. אמרו לנו להיות שקטים, לא לעשות רעש. זה היה יללה. כאשר הצצתי מאחורי המשאית, ראיתי שירה עצומה. אמרו שהיו 100 משאיות כאלה, ובכל משאית 40-50 איש..."

כאשר הגענו לגמל, זה היה כבר לפנות בוקר... הגענו לאוניה ואני נכנסתי לאר-